

Motion till riksdagen 2019/20:2670

av **Lars Hjälmered m.fl. (M)**

En trygg och hållbar energiförsörjning

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en ny energikommission och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att energipolitiska mål ska omfatta alla fossilfria kraftslag och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en oberoende analys av en eventuell fortsatt drift av Ringhals reaktor 1 och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en oberoende analys av en eventuell fortsatt drift av Ringhals reaktor 2 och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla en färdplan mot fjärde generationens kärnkraft och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta åtgärder för att lösa kapacitetsbristen på elmarknaden och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en ny marknadsmodell för dagens elmarknad och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Svenska kraftnät ett utökat ansvar för leveranssäkerhet och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Energimyndigheten ska satsa på energiforskning inom alla relevanta kraftslag, inklusive kärnkraft, och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en konkurrenskraftsutredning för att analysera den svenska elmarknaden och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sveriges konkurrenskraft och välfärd bygger på en trygg elförsörjning. Den svenska energipolitiken ska värna klimatet, säkra el till konkurrenskraftiga priser och garantera att el finns när den behövs. Tillgång till el till konkurrenskraftiga priser är avgörande för svensk industri. Digitaliseringen av samhället förstärker samtidigt elberoendet och gör samhället mer känsligt för störningar i elförsörjningen.

För Moderaterna är det en självklarhet att Sverige ska vara pådrivande i omställningen till en klimatneutral ekonomi. Lika självklart är det att detta inte står i motsats till tillväxt och jobbskapande. En framgångsrik energipolitik måste kombinera en politik för lägre utsläpp av växthusgaser med reformer som möjliggör tillväxt och teknologisk utveckling.

Tack vare en välutbyggd vatten- och kärnkraft är det svenska elsystemet till 98 procent fossilfritt. Tillgången till fossilfri el är central för att minska Sveriges utsläpp av växthusgaser. Det är en nyckel för att minska klimatavtrycket inom transportsektorn och industrin – två sektorer som står för en tredjedel vardera av utsläppen i Sverige.

Men för att klara elektrifieringen av samhället under kommande år behöver elproduktionen öka under kommande år. Sweco har beräknat att elbehovet ökar med 29 procent fram till år 2045 för att förverkliga de färdplaner för fossilfrihet som presenterats inom en rad branscher.

Samtidigt bedömer Svenska kraftnät att balansen mellan tillgång och efterfrågan på el kommer att försämrans under de närmaste åren. Den främsta orsaken till detta är den kommande nedstängningen av Ringhals 1 och 2. Förändringar i energimixen innebär dessutom att leveranssäkerheten i elsystemet försvagas.

Redan i dag ser vi hur kapacitetsbrister i elnäten hotar att stoppa allt från klimat-smart infrastruktur till etableringar av nya företag och investeringar i befintliga bolag. Situationen är så pass allvarlig att den på vissa platser i Sverige har blivit akut. Kapaciteten har slagit i taket på många platser i Sverige. Höjd kraftvärmeskatt leder till att lokal elproduktion minimeras eller läggs ned. Elförsörjningen kan inte längre fullt ut garanteras i flera svenska städer.

Sverige behöver en modern energipolitik som genererar mer el, minskar utsläppen och garanterar en trygg elförsörjning i hela Sverige. Vi ska samtidigt driva på för en politik som skapar tillväxt och främjar teknologisk utveckling i form av mer elektrifiering. Då behöver vi mer fossilfri el. Kärnkraften är en del av det, men det handlar också om att ställa om till ökad elektrifiering av såväl fordonsflottan som industrin.

En ny energikommission

Alla riksdagens partier behöver ta gemensamt ansvar för att formulera nya lösningar för Sveriges energipolitik. Det bör ske genom en gedigen process som samlar relevant expertis. Den nya energikommissionen bör vara en parlamentariskt sammansatt kommission och lämna underlag till en uppdaterad bred politisk överenskommelse om den långsiktiga energipolitiken.

Energipolitiska mål ska omfatta alla fossilfria kraftslag

Målet om 100 procent förnybart i energiöverenskommelsen från 2016 bör bytas mot ett mål om ett 100 procent fossilfritt elsystem. Det skulle bli en viktig signal till marknaden

att det finns politiskt stöd för kärnkraft långt efter 2040. Inom EU har medlemsländerna enats om att förnybar energi ska stå för 32 procent av energikonsumtionen år 2030. Målet ska utvärderas för att senast år 2023 eventuellt förändras. I samband med att målet ses över vill Moderaterna att målet omformuleras, så att det handlar om ett mål för fossilfri energi och inte enbart förnybar energi.

För att åstadkomma detta måste alla fossilfria kraftslag bidra. Den befintliga kärnkraften, som står för cirka 40 procent av den svenska elproduktionen, måste värnas och alla ekonomiskt meningsfulla livstidsförlängningar bör göras. Ett första steg i att värna kärnkraften vore att genomföra en oberoende analys av en eventuell fortsatt drift av Ringhals reaktorer 1 och 2.

För att säkerställa en stabil elproduktion även längre fram i tiden bör även en svensk färdplan mot fjärde generationens kärnkraft utvecklas. Den nya tekniken använder bränslet 100 gånger mer effektivt och kan också återanvända kärnbränsle. Den satsningen bör inkludera svensk forskning och frågan om en pilotanläggning i Sverige.

I syfte att uppnå nationella och globala energi- och klimatmål är vattenkraften en viktig beståndsdel. Stor- och småskalig vattenkraft ska värnas och utökas. Alla möjligheter till undantag och lägre ställda krav ska nyttjas. Prövningar för ny vattenkraft ska ske på ett sätt som inte blir onödigt administrativt och ekonomiskt betungande för verksamhetsutövare. Det ligger även ett ansvar på regeringen att säkerställa att berörda myndigheter värnar vattenkraften och bedriver sin verksamhet i linje med överenskomna politiska intentioner.

Tillgång till el i hela Sverige

En fungerande distribution av el är en förutsättning för ett elektrifierat samhälle. Sveriges distribution av el lider redan av brister. Vi har stora problem med kapacitetsbrist på elmarknaden. Städer och energibolag tvingas säga nej till nya företag som vill etablera sig, detta för att det helt enkelt inte finns tillräckligt med el.

Kapacitetsbristen i de svenska elnäten är ett helt avgörande problem som i längden äventyrar svensk konkurrenskraft. Uteblivna investeringar leder i sin tur till förlorade arbetstillfällen och minskad tillväxt. Det riskerar att stå i vägen för nya bostäder och ny infrastruktur och hotar upprätthållandet av våra grundläggande välfärdssystem.

På många ställen i Sverige är överföringskapaciteten inte tillräcklig. I dag ser vi framförallt problem vad gäller överföringen av el från stamnätet till de lokala och regionala näten. I stamnäten finns dessutom flaskhalsar som utgör hinder för effektiv överföring av el från de delar av landet där elen produceras, främst i norr, till de delar där den största konsumtionen sker, främst i söder.

Utbyggnad av elnäten pågår, men skulle behöva ske betydligt snabbare för att anpassa sig till dagens och morgondagens behov. En viktig förklaring är att ledtiderna i tillståndsprocessen för att bygga elnät är långa (upp till tio år). Tillståndsprocesserna för att bygga nya elnät behöver förenklas betydligt jämfört med i dag. Det bör även tillsättas en effektutredning för att elmarknadens utformning ska bidra till ett stabilare elsystem, men också för att säkerställa en tillräcklig utbyggnad av elnätet.

Ett sätt att motverka flaskhalsar som kan uppstå är att se över hur priset bättre kan avspegla knapphet i överföring, en form av ”trängselskatt” i elnätet. En ytterligare kompletterande åtgärd skulle kunna vara att ge region- och lokalnät en utvidgad roll för att säkerställa tillräcklig effekt lokalt. Till exempel genom att skapa incitament för samverkan med fjärrvärmesystem med kraftvärme och styrmekanismer som gör det

möjligt att använda förbrukningsflexibilitet, lager och produktionsanläggningar för att kunna använda näten mer effektivt.

En ny marknadsmodell för dagens elmarknad

På dagens elmarknad får producenter betalt för den mängd el de levererar. För att industri och konsumenter ska kunna få tillräckligt med el av god kvalitet behöver elsystemet också en rad stödtjänster. Flera av dessa stödtjänster finns inbyggda i baskraft som kärnkraftverk och vattenkraftverk. En kraftig tillväxt av förnybar och väderberoende elproduktion och ökad integrering av elmarknader har lett till en situation där det inte givet är lönsamt att investera i viktig baskraft. Det ökar risken för att det inte skall finnas tillräckligt med kapacitet för att hantera toppar i elförbrukning och för att elsystemet ska bli mindre stabilt.

En fungerande elmarknad handlar inte enbart om att förenkla marknadsmekanismerna utan även om att säkerställa elsystemets funktion. För att lampor och maskiner ska fungera varje given sekund krävs det att ett antal systemtjänster är på plats – allt ifrån att säkra rätt svängmassa till reaktiv effekt. I dagsläget får en kraftproducent, i huvudsak, betalt för den el denna levererar. Samtidigt bidrar olika kraftverk till att rätt spänning och frekvens finns i systemet. Exempelvis är det bestämt att frekvensen skall vara 50 Hz. Vanligen är industriutrustning dimensionerad på sådant sätt att den automatiskt slås av om frekvensen avviker mer än plus/minus 0,5 Hz, men ett sådant stopp i ett stålverk eller pappersbruk kan få en prislapp på tiotals miljoner kronor.

I dag är de systemtjänster som kraftproducenterna levererar i allt väsentligt gratis och sker främst genom stora anläggningar. Men med en ökad andel småskalig produktion finns det en ökad risk att kvaliteten på el sjunker.

Marknadens utformning bör ses över, i synnerhet de ekonomiska incitamenten, för att säkerställa att nödvändiga stödtjänster tillhandahålls. Planerbara kraftslag som kärnkraft skulle då få ersättning för den viktiga funktion de har i elsystemet. Att leveranssäkerhet premieras är normalt på många marknader och utgör inte någon subvention och innebär inte att marknadsmekanismerna sätts ur spel.

Ge Svenska kraftnät ett utökat ansvar för leveranssäkerhet

Svenska kraftnät har ett övergripande ansvar för att upprätthålla den kortsiktiga balansen mellan produktion och förbrukning av el. I övrigt finns ingen utpekad aktör som säkerställer att elsystemet tillhandahåller tillräckligt med el av god kvalitet. Tanken är att marknaden ska lösa det. I takt med att de offentliga ingreppen på elmarknaden blir allt större ökar risken för obalanser.

Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien (Iva) har föreslagit att Svenska kraftnät skulle få i uppdrag att ta fram övergripande prognoser för den långsiktiga energi- och effektbalansen, behov av systemtjänster och för överföringskapacitet även på regional och lokal nivå, samt att föreslå nödvändiga åtgärder. På så sätt skapas ett underlag för planering av elnätets utveckling och utbyggnad av produktionskapacitet.

Under våren 2019 beslutade riksdagen om att ett mål för leveranssäkerhet ska införas. Vi utgår från att regeringen skyndsamt återkommer om detta tillkännagivande. Ett sätt, som vi anser bör övervägas, är att ge Svenska kraftnät ett utökat ansvar för leve-

ranssäkerheten. Det skulle vara ett sätt att förtydliga vilka åtgärder som behöver vidtas för att systemet ska vara robust även i fortsättningen.

Forskning på alla relevanta energislag

Morgondagens utmaningar möter vi med morgondagens teknik. Sverige är på många områden i framkant när det gäller miljö- och energiteknik. Det är nödvändigt i strävan efter en mer klimatsmart och grön planet samtidigt som miljö- och energiteknik bidrar till svensk innovation och konkurrenskraft på en global marknad. I takt med att gröna innovationer når fler och bredare marknader kan vi bidra till att minska klimatpåverkan i världen samtidigt som vi skapar fler jobb och tillväxt i Sverige.

De insatser som görs för forskning inom ny teknik och förnybar energi är viktiga för vårt framtida energisystem. Dessa satsningar måste fortsätta, bland annat genom satsningar på demonstrationsanläggningar och utveckling av hållbara elnät. I dagsläget är det Energimyndigheten som ansvarar för att fördela statens forskningsresurser, där medlens fördelning avgörs av myndighetens utvecklingsnämnd. Inriktningen på det arbete som Energimyndigheten utför bestäms däremot av regeringen. Oberoende av vilken uppfattning man har om kärnkraftens framtid så är det ett faktum att kärnkraft i någon form kommer att finnas kvar under en lång tid framöver. Kärnkraftsbolagen tar idag genom sin egen fond ansvar för kärnbränslehantering och avvecklande av uttjänade reaktorer. Men en potentiell utmaning som vi ser är inom forskning och kompetensförsörjning.

Här borde det finnas möjlighet för Energimyndigheten att även stödja projekt som säkrar att vår kärnkraftshantering är av högsta klass. Sverige måste behålla och förädla forskningskompetens inom området för att kunna hantera befintliga reaktorer, ha möjlighet att bygga nya samt avveckla de äldre reaktorerna på ett säkert och ansvarsfullt sätt. Därför anser vi att Energimyndigheten ska satsa på energiforskning inom alla relevanta kraftslag, inklusive kärnkraft.

En konkurrenskraftsutredning för att analysera den svenska elmarknaden

För att möta klimatutmaningen räcker det inte att vi tar ansvar i Sverige eftersom vi bara står för en liten del av världens totala utsläpp. Hela världen behöver ställa om, men det förutsätter att miljötekniken fortsätter att utvecklas. Tillgång till effektiv ren energi och miljöteknik är på sikt en avgörande nyckelfaktor för den globala hållbara utvecklingen.

Svensk teknologi håller redan hög klass och har potential att i högre utsträckning nå en internationell marknad. Det blir en möjlighet för Sverige såväl att tillhandahålla nya jobb och företag som att bidra till en bättre miljö med mindre CO₂-utsläpp. Det gäller den inhemska svenska energiproduktionens exportmöjligheter av koldioxidfri el såväl som miljövänlig energiteknik. Här behövs insatser på flera plan för att förbättra exportmöjligheterna och motverka vanligt förekommande handelshinder, såsom höga tullar på ny miljövänlig energiteknik. Solceller är ett av flera exempel på teknik som står föremål för hinder. Det innebär att den önskvärda globala teknikspridningen går långsammare än vad som är möjligt.

Därför menar vi att en ambitiös politik för företagande, frihandel och innovationer går hand i hand med en modern energipolitik. Vi föreslår att en utredning tillsätts med

uppdrag att analysera den svenska elmarknaden ur ett internationellt perspektiv och se över vilka åtgärder som skulle behövas för att Sverige ska fortsätta vara konkurrenskraftigt.

En gemensam energimarknad i EU

Sverige kan inte blunda för det klimathot som världen möter. Stormar, torka, höjning av havsnivån och människor som tvingas fly som en konsekvens av klimatets påverkan måste adresseras skyndsamt. Klimathotet ställer också krav på en ambitiös energipolitik som inte bara ger svar på dagens utmaningar utan även förutser framtida behov. Vår långsiktiga vision om att Sverige ska ha en hållbar och resurseffektiv energiförsörjning kompletteras med Miljömålsberedningens mål om att Sverige senast år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Sverige har en mycket hög andel förnybar energi i vårt energisystem och har överträffat EU:s 2020-mål. Till det har vi en i det närmaste koldioxidfri elproduktion. Genom denna inriktning bidrar Sverige på ett ambitiöst sätt till de globala utsläppsreduktioner som behövs på lång sikt.

Just nu sker även en sammanlänkning med övriga Europa genom den europeiska energiunionen. Detta är en viktig process som binder ihop våra marknader, ökar handeln med el och bidrar till att trygga elförsörjningen även i Sverige. När marknaden växer ökar intresset för att investera i klimatsmart el i Sverige – el som vi kan konsumera själva eller exportera till andra. Resultatet blir ett säkrare och mer klimatsmart Europa. Förhoppningen är en sammanlänkad väl fungerande elmarknad i EU med ökad handel och större grad av effektivisering. Sverige bör driva på för en gemensam energimarknad där långsiktiga konkurrenskraftiga spelregler råder.

Dessutom bör Sverige verka för att en bred råvarubas tillåts för biobränsle på EU-nivå. Biodrivmedel bidrar till en grönare omställning för industri och transportsektor. En omställning i transportsektorn kommer inte att gå över en natt, och därför behövs fortsatt olika typer av biodrivmedel för att underlätta en övergång från bensin och diesel till grönare alternativ.

Stärkt beredskap för framtida brister

En ständigt större andel volatil elproduktion och en minskande andel baskraft är en utmaning som måste adresseras. Att effektbalansen upprätthålls är en förutsättning för svensk industri, jobb och konkurrenskraft. Ett sätt att möta framtida utmaningar med effekt vore att skapa bättre förutsättningar för utveckling och nyttjande av batterilager. Svenska kraftnät har idag ett uppdrag att momentant analysera effektläget på den svenska energimarknaden. I juni 2017 beslutade riksdagen att tillkännage för regeringen att Svenska kraftnäts uppdrag breddas till att även se över effektsituationen återkommande och på sikt. På så vis stärks beredskapen för framtida brister i vårt energisystem. Vi förutsätter nu att regeringen skyndsamt återkommer till riksdagen med förslag på hur ett sådant uppdrag kan genomföras.

Riksrevisionen har i sin granskning av Svenska kraftnät pekat på att det finns brister i både finansieringsmodellen och samhällstekniska analyser. Här har riksdagen under 2017 riktat ett tillkännagivande mot regeringen om att även en fristående aktör bör få i uppdrag att genomföra samhällstekniska lönsamhetsbedömningar vid nätinvesteringar

för att säkerställa en god kostnadseffektivitet vid utbyggnad. Framtida utbyggnad ställer också höga krav på de tillståndsprocesser som idag tar oerhört lång tid. Det är angeläget att om möjligt, med bibehållen rättssäkerhet, korta handläggningstider. Mot den bakgrunden är det positivt att en utredning tillsatts som ska se över dagens regler för att få tillstånd att bygga och driva elledningar. Vi utgår från att regeringen återkommer till riksdagen med konkreta förslag för att korta handläggningstider för investeringar i elnät liksom annan energiinfrastruktur.

Vidare är det rimligt att olika tekniska lösningar, när det gäller både teknikval i nätutbyggnaden och alternativ till utbyggnad, prövas för en framtida nätutbyggnad. Därtill bör återkommande analyser av effektläget på den svenska energimarknaden genomföras i syfte att skapa bättre beslutsunderlag för såväl politiken som marknadens aktörer.

Bättre förutsättningar för att ta tillvara fjärr- och kraftvärme

Sverige har ett väl utbyggt kraftvärmenät jämfört med övriga Europa. Det är en fördel och en styrka som ska vårdas. Kraftvärmen spelar en viktig roll inte minst beträffande effektfrågan då det kan avlasta elnätet för uppvärmning. Det finns dock ett behov av helhetsgrepp om kraftvärmesektorn. Moderaterna har därför presenterat ett kraftvärme-paket för att stärka sektorn och skingra en del av osäkerheten som omger branschen idag. Fjärr- och kraftvärme skapar stora möjligheter för en cirkulär ekonomi, där kraftvärmen producerar som mest när elbehovet är som störst och fjärrvärmen minskar behovet av el för uppvärmning. Därför ställer sig Moderaterna skeptiska till diskussioner och förslag om NO_x-skatt respektive avfallsförbränningsskatt. De kommer markant försämra fjärrvärmens möjligheter att bidra och konkurrera i energisystemet. Istället för att försvara för fjärr- och kraftvärmen behövs goda förutsättningar för att återvinna värme och energi. Fjärr- och kraftvärme bör fortsatt vara en integrerad del av ett framtida hållbart energisystem där värmen produceras och distribueras på ett hållbart sätt med grunden i återvunnen energi. Det förutsätter goda förutsättningar för konkurrenskraftig teknik- och affärsutveckling, detta för att kunna skapa resurseffektiva lösningar för framtidens hållbara energisystem och på sådant sätt vara till nytta för miljö, branschen, kunderna och samhället i stort.

I regeringens vårändringsbudget 2019 infördes även en höjning av skatten på kraftvärme genom att ta bort nedsättningen av energiskatten och samtidigt höja koldioxidskatten för fossila bränslen som används för att producera värme i kraftvärmeverk. Förslaget syftade till att bidra till den pågående omställningen från fossila bränslen till biobränslen i svenska kraftvärmeverk. Kraftvärmeanläggningar meddelade redan innan skatten infördes att de tvingas lägga ned sin verksamhet. En tidigarelagd stängning av dessa kraftvärmeanläggningar förvärrar den redan akuta effektsituationen. Minskad elproduktion i svenska kraftvärmeanläggningar riskerar därigenom att medföra ökad import av elkraft som producerats med fossila bränslen i andra länder. Den införda skatten på kraftvärme bör således avskaffas.

Energi och samhällssäkerhet

Det svenska samhället är beroende av el och andra former av energi. För hushåll liksom företag och offentliga verksamheter är en trygg tillgång helt avgörande. Därför är frågor om robusthet i energisystemet viktiga. Exempel på det är god tillgång till effekt och

vädersäkring av eldistribution. Till det finns även andra hot såsom risker kopplade till it-verksamheter. Detta har varit särskilt tydligt i Sverige de sista åren i samband med haveriet i Regeringskansliet, vid Transportstyrelsen och senare med de allvarliga brister och tillkortakommanden som uppdagades vid Svenska kraftnät. Ett åsidosättande av lagkraven på att genomföra säkerhetskontroller av personal var en av flera allvarliga brister. Dessa händelser visar på att arbetet med säkerhet inom energiområdet måste accentueras.

Lars Hjalmered (M)

Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M) *Lotta Olsson (M)*

Ann-Sofie Lifvenhage (M)